

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΗ ΥΛΗ - ΤΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τα ουσιαστικά

Α΄ ΚΛΙΣΗ

Περιλαμβάνει ονόματα αρσενικά και θηλυκά σε **-a** (γεν. **-ae**).

Τα περισσότερα είναι **θηλυκά**. Αρσενικά είναι μόνο όσα αποδίδουν **ανδρικά ονόματα** (*Caligula, Belgae*), συνήθως **ανδρικά επαγγέλματα** (*poeta, nauta*) ή **ονόματα ποταμών** (εξαιρείται το *Allia*: θηλυκό, μάθ. 21). Επίσης το *incola* (=κάτοικος).

Παράδειγμα (*vita -ae* = ζωή)

	Singularis	Pluralis
Nom.	vit -a	vit -ae
Gen.	vit -ae	vit -arum
Dat.	vit -ae	vit -is
Acc.	vit -am	vit -as
Voc.	vit -a	vit -ae
Abl.	vit -ā	vit -is

Παρατηρήσεις

1. Τα ονόματα **filia** (= κόρη) και **dea** (=θεά) σχηματίζουν τη δοτική και την αφαιρετική του πληθυντικού όχι μόνο σε **-is** (*filiis, deis*), αλλά και σε **-abus** (*filiabus, deabus*), όταν είναι ανάγκη να γίνει διάκριση από την όμοια αντίστοιχη πτώση των δευτεροκλίτων αρσενικών **filius** και **deus**.

Β΄ ΚΛΙΣΗ

Περιλαμβάνει ονόματα αρσενικά και θηλυκά σε **-us** και σε **-er** (γεν. **-i**) και ουδέτερα σε **-um** (γεν. **-i**).

Τα συναντώμενα ονόματα σε **-us** και σε **-er** είναι **όλα αρσενικά εκτός του *ficus -i*** (= σύκο, συκιά) που είναι **θηλυκό**.

Από τα λήγοντα σε **-er**

αποβάλλουν το **e** στις άλλες (πλην της κλητικής ενικού) πτώσεις τα **ager, agri** (=αγρός), **liber, libri** (= βιβλίο), **magister, magistri** (=δάσκαλος), **minister, ministri** (= πρεσβευτής) και το κύριο όνομα **Evander, Evandri**.

δεν το αποβάλλουν τα **puer, pueri** (= παιδί), **socer, soceri** (= πεθερός), **vesper, vesperi** (= εσπέρα) και **liberi, liberorum** (= τα τέκνα, μόνο πληθυντικού αριθμού).

Κατά το **puer** κλίνεται και το μοναδικό όνομα σε **-ir**: **vir, viri** (= άνδρας)

Παραδείγματα

(**anim -us, -i** = ψυχή, **bell -um, -i** = πόλεμος, **liber, libri** = βιβλίο, **puer, pueri** = παιδί, **vir, viri** = άνδρας)

Singularis					
Nom.	anim -us	bell -um	liber	puer	vir
Gen.	anim -i	bell -i	libr -i	puer -i	vir -i
Dat.	anim -o	bell -o	libr -o	puer -o	vir -o
Acc.	anim -um	bell -um	libr -um	puer -um	vir -um
Voc.	anim -e	bell -um	liber	puer	vir
Abl.	anim -o	bell -o	libr -o	puer -o	vir -o
Pluralis					
Nom.	anim -i	bell -a	libr -i	puer -i	vir -i
Gen.	anim -orum	bell -orum	libr -orum	puer -orum	vir -orum
Dat.	anim -is	bell -is	libr -is	puer -is	vir -is
Acc.	anim -os	bell -a	libr -os	puer -os	vir -os
Voc.	anim -i	bell -a	libr -i	puer -i	vir -i
Abl.	anim -is	bell -is	libr -is	puer -is	vir -is

Παρατηρήσεις

1. Το όνομα **deus** κλίνεται ως εξής:

	Singularis	Pluralis
Nom.	deus	dei, (dii), di
Gen.	dei	deorum, deum
Dat.	deo	deis, (diis), dis
Acc.	deum	deos
Voc.	(dee) deus, dive	dei, (dii), di
Abl.	deo	deis, (diis), dis

2. Τα **υπερδισύλλαβα** ονόματα σε **-ius** και **-ium** στη γενική του ενικού συναιρούν πολλές φορές το τελικό **-ii** σε **-i**. Από τη συναίρεση εξαιρούνται τα *adversarius*, *sestertius* (ως ουσιαστικοποιημένα επίθετα).

Π.χ. *filius* γεν. *filii* και *fili*. *ingenium* γεν. *ingenii* και *ingeni*.

3. Τα κύρια ονόματα σε **-ius** (γνήσια Λατινικά), το **filius** (και η αντωνυμία **meus**, δεξ και την κλίση των κτητικών αντωνυμιών) σχηματίζουν την κλητική σε **-i** αντί **-ie**. Π.χ. *Sertorius* κλητική: *Sertori*. *meus filius* κλητική: *mi fili*.

4. Η γενική του πληθυντικού στα ονόματα νομισμάτων λήγει σε **-um** αντί **-orum**. π. χ. *sestertius*, γενική πληθυντικού **sestertium**.

Γ΄ ΚΛΙΣΗ

Περιλαμβάνει ονόματα αρσενικά, θηλυκά και ουδέτερα.

Τα αρσενικά και τα θηλυκά έχουν σε όλες τις πτώσεις τις ίδιες καταλήξεις.

Διακρίνονται σε **καταληκτικά** (που έχουν δηλ. στην ονομαστική ενικού την κατάληξη -s) π. χ. *dux* (*duc + s*), *civis -s* και **ακατάληκτα** (χωρίς κατάληξη στην ονομαστική ενικού) π. χ. *consul*.

Τα ουδέτερα έχουν τις ίδιες καταλήξεις με τα αρσενικά και τα θηλυκά στη γενική, τη δοτική και την αφαιρετική (ενικού και πληθυντικού) και είναι πάντα **ακατάληκτα** π. χ. *nomen*, *omen*.

Τα τριτόκλιτα ουσιαστικά διακρίνονται επίσης σε:

α) **συμφωνόληκτα** και **φωνηεντόληκτα** αναλόγως με τον χαρακτήρα του θέματος.

Τα συμφωνόληκτα είναι πάντα περιττοσύλλαβα π. χ. *dux* γεν. *duc -is*, *nomen* γεν. *nomīn -is*, ενώ τα φωνηεντόληκτα είναι πάντα ισοσύλλαβα π. χ. *civis* γεν. *civīs*, *sedes* γεν. *sedīs*

β) **μονόθεμα** όταν σχηματίζουν όλες τις πτώσεις από το ίδιο θέμα π. χ. *urb -s* γεν. *urb -is* και **διπλόθεμα** όταν σχηματίζουν την ονομαστική και την κλητική ενικού από ένα θέμα και τις άλλες πτώσεις από άλλο π. χ. *miles* γεν. *milit -is*, *nomen* γεν. *nomīn -is*.

Πρακτική συμβουλή: επειδή δεν είναι δυνατόν να γνωρίζουμε σε ποια από τις παραπάνω κατηγορίες ανήκει κάθε ουσιαστικό, πρέπει να μαθαίνουμε κάθε τριτόκλιτο όνομα με τη γενική του.

Αρσενικά και θηλυκά

(victor, victoris = νικητής, αρσ. περιττοσύλλαβο μονόθεμο, miles, militis = στρατιώτης, αρσ. περιττοσύλλαβο διπλόθεμο, urbs, urbis = πόλη, θηλ. περιττοσύλλαβο μονόθεμο, hostis, hostis = εχθρός, αρσ. ισοσύλλαβο μονόθεμο, sedes, sedis = κάθισμα, θηλ. ισοσύλλαβο διπλόθεμο)

Singularis					
Nom.	victor	miles	urbs	hostis	sedes
Gen.	victor -is	milit -is	urb -is	hostis	sedis
Dat.	victor -i	milit -i	urb -i	hosti	sedi
Acc.	victor -em	milit -em	urb -em	hostem	sedem
Voc.	victor	miles	urbs	hostis	sedes
Abl.	victor -e	milit -e	urb -e	hoste	sede
Pluralis					
Nom.	victor -es	milit -es	urb -es	hostes	sedes
Gen.	victor -um	milit -um	urb - <i>ium</i>	host <i>ium</i>	sedum
Dat.	victor -ibus	milit -ibus	urb -ibus	hostibus	sedibus
Acc.	victor -es	milit -es	urb -es/is	hostes/is	sedes
Voc.	victor -es	milit -es	urb -es	hostes	sedes
Abl.	victor -ibus	milit -ibus	urb -ibus	hostibus	sedibus

Ουδέτερα

(corpus, corporis = σώμα, nomen, nominis = όνομα, περιττοσύλλαβα διπλόθεμα, ισοσύλλαβα δεν συναντάμε στις ενότητες στις οποίες εξεταζόμαστε).

	Singularis		Pluralis	
Nom.	corpus	nomen	corpor -a	nomin -a
Gen.	corpor -is	nomin -is	corpor -um	nomin -um
Dat.	corpor -i	nomin -i	corpor -ibus	nomin -ibus
Acc.	corpus	nomen	corpor -a	nomin -a
Voc.	corpus	nomen	corpor -a	nomin -a
Abl.	corpor -e	nomin -e	corpor -ibus	nomin -ibus

Παρατηρήσεις

1. Τα συγγενικά ονόματα **pater** και **mater** στις άλλες (πλην ονομαστικής και κλητικής) πτώσεις συγκόπουν το **-e**: **pater -patris -patri...**, **mater -matris -matri...**
2. Σχηματίζουν την αιτιατική του ενικού σε **-im** και την αφαιρετική του ενικού σε **-i** τα **turris** (= πύργος), **Neapolis** και **vis** (= δύναμη): αιτ. **turrim**, **Neapolim**, **vim** αφ. **turri**, **Neapoli**, **vi**.
Σημείωση: τα **collis** (= λόφος), **avis** (= πουλί), **navis** (= πλοίο), **rete** (= δίχτυ), **unguis** (= νύχι), **locuples** (= πλούσιος), και **adulescens** (= νεαρός) σχηματίζουν την αφαιρετική και σε **-e** και σε **-i**.
3. Σχηματίζουν τη γενική του πληθυντικού σε **-ium** οι παρακάτω κατηγορίες:
  - I. Τα **ισοσύλλαβα**. **hostis**, **hostis** γεν. πλ. **hostium**, **finis -finis** γεν. πλ. **finium**. Εξαιρούνται τα **sedes**, **sedis** γεν. πλ. **sedum / senex**, **senis** γεν. πλ. **senum / suboles** γεν. πλ. **subolum** και τα δυο συγκοπτόμενα **pater**, **patris** γεν. πλ. **patrum** και **mater**, **matris** γεν. πλ. **matrum**, που στην πραγματικότητα είναι περιττοσύλλαβα.
  - II. Τα ουσιαστικά που το θέμα τους λήγει σε **2** τουλάχιστον σύμφωνα. **urbs**, **urbis** γεν. πλ. **urbium**, **nox**, **noctis** γεν. πλ. **noctium**
  - III. Τα εθνικά σε **-is**. **Samnis**, **Samnitis** γεν. πλ. **Samnitium**
  - IV. Το ουσιαστικό **dos**, **dotis** γεν. πλ. **dotium**
Σημείωση: Σχηματίζουν τη γενική του πληθυντικού είτε σε **-um** είτε σε **-ium** τα θηλυκά σε **-as** (**civitas**, **aetas**) και τα **adulescens**, **ius**, **virtus**, **locuples**: **adulescentum/adulescentium**, **civitatum/civitatium**, **aetatum/aetatium**, **iurum/iurium**, **virtutum/virtutium**, **locupletum** (όταν χρησιμοποιείται ως ουσιαστικό) / **locupletium** (όταν χρησιμοποιείται ως επίθετο).
4. Σχηματίζουν την αιτιατική του πληθυντικού και σε **-is** όσα αρσενικά ή θηλυκά σχηματίζουν τη γενική του πληθυντικού σε **-ium**:
hostis, **hostis** γεν. πλ. **hostium**, αιτ. πλ. **hostes/hostis**, **nox**, **noctis** γεν. πλ. **noctium**, αιτ. πλ. **noctes/noctis**

Ανώμαλα ουσιαστικά της γ' κλίσης

Από τα ανώμαλα ουσιαστικά της γ' κλίσης συναντάμε τα **vis** (= δύναμη) και **caro** (= κρέας)

	Singularis					Pluralis		
Nom.	vis	caro	senex	bos	vires	carnes	senes	boves
Gen.	-	carnis	senis	bovis	virium	carnium	senum	boum(bovum)
Dat.	-	carni	seni	bovi	viribus	carnibus	senibus	bubus(bobus)
Acc.	vim	carnem	senem	bovem	vires/ -is	carnes	senes	boves
Voc.	-	caro	senex	bos	vires	carnes	senes	boves
Abl.	vi	carne	sene	bove	viribus	carnibus	senibus	bubus(bobus)

Το γένος των τριτοκλίτων ουσιαστικών.

Αρσενικά είναι τα λήγοντα σε:	Θηλυκά είναι τα λήγοντα σε:
<p>1. -o, -or, -os, -er, -es, -is (ο όρος έρεσις)</p> <p>Τα σε -es, -is είναι περιττοσύλλαβα</p> <p>π.χ. amor-amoris, eques-equitis</p> <p>2. Τα princeps-principis, penates-penatum (μόνο στον πληθυντικό)</p> <p>εξαιρούνται:</p> <p>α) από τα σε -o το caro (θηλυκό)</p> <p>β) από τα σε -or τα: marmor-oris (ουδέτερο) και τα arbor-oris, soror-oris, uxor-oris (θηλυκά)</p> <p>γ) από τα σε -os το dos (θηλυκό)</p> <p>δ) από τα σε -er το mater-matris (θηλυκό)</p> <p>ε) από τα σε -es περιττοσύλλαβα το aes-aeris (ουδέτερο)</p>	<p>1. -io, -do, -go π.χ. cogitatio, magnitudo, imago</p> <p>2. -as, -us (γενική -utis ή -udis) π.χ. civitas-atis, virtus-virtutis</p> <p>3. -es, -is ισοσύλλαβα π.χ. avis-avis, caedes-caedis</p> <p>4. -s μονοσύλλαβα προηγούμενου συμφώνου και το cohors π.χ. mors-mortis, mens-mentis</p> <p>5. -x π.χ. nox-noctis, lex-legis</p> <p>εξαιρούνται:</p> <p>α) από τα σε -do τα praedo-onis και ordo-dinis (αρσενικά)</p> <p>β) από τα σε -as το elephas-antis (αρσενικό)</p> <p>γ) από τα σε -is τα collis-is, postis-is, finis-is, mensis-is, unguis-is, Tiberis-is (αρσενικά).</p>

<p>στ) Τα homo-hominis είναι και αρσενικό και θηλυκό</p>	<p>Το hostis-is είναι αρσενικό και θηλυκό</p> <p>δ) από τα σε -s τα mons-montis, fons-fontis (αρσενικά)</p> <p>ε) από τα σε -x τα dux-ducis, senex-senis, rex-regis, iudex-iudicis, grex-gregis (αρσενικά)</p>
<p>Τα προερχόμενα από επίθετα ή μετοχές μπορούν να είναι και αρσενικά και θηλυκά</p> <p>Π.χ. familiaris-is, sapiens-ntis, adulescens-ntis, locuples-pletis</p>	
<p>Τα κύρια ονόματα προσώπων έχουν το γένος του προσώπου ανεξαρτήτως κατάληξης.</p> <p>Π.χ. Caesar, Hannibal, Cicero, Cato, Scipio, Hercules, Geryon, Vercingetorix : αρσενικά</p>	
<p>Ουδέτερα είναι τα λήγοντα σε:</p>	
<p>-c, -l, -n, -a, -t, -e, ar, -ur, -us (κλ[ί]νατε αρούρους)</p> <p>π.χ. corpus-corporis, nomen-nominis, caput-capitis</p> <p>εξαιρούνται:</p> <p>consul-sulis, augur-guris (αρσενικά), ex(s)ul -lis (αρσενικό ή θηλυκό)</p>	

Δ΄ ΚΛΙΣΗ

Περιλαμβάνει ονόματα αρσενικά και θηλυκά σε -us (γεν. -us) και ουδέτερα σε -u (γεν. -us).

Από τα λήγοντα σε -us τα περισσότερα είναι **αρσενικά**.

Θηλυκά είναι μόνο τα domus (= οικία) και ficus (= συκιά, σύκο).

Ουδέτερα **δεν συναντάμε** στο σχολικό εγχειρίδιο.

Παράδειγμα (vultus -us = πρόσωπο)

	Singularis	Pluralis
Nom.	vultus	vultus
Gen.	vultus	vultuum
Dat.	vultui	vultibus
Acc.	vultum	vultus
Voc.	vultus	vultus

Abl.	vultu	vultibus
------	-------	----------

Παρατηρήσεις

1. Τα αρσενικά και θηλυκά ονόματα της δ' κλίσης μπορούν να σχηματίσουν τη δοτική του ενικού και σε **-u** (έτσι την σχηματίζουν τα ουδέτερα)
π. χ. **vultui** και **vultu**.
2. Το ουσιαστικό **domus** σχηματίζει μερικούς τύπους με καταλήξεις της β' κλίσης:

	Singularis	Pluralis
Nom.	domus	domus
Gen.	domus και domi	domuum και domorum
Dat.	domui	domibus
Acc.	domum	domos
Voc.	domus	domus
Abl.	domo	domibus

Ο τύπος της γενικής **domi** χρησιμοποιείται μόνο ως επίρρημα. Επιρρηματικά μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν και οι τύποι της αιτιατικής και αφαιρετικής ενικού, όπως οι αντίστοιχοι τύποι της αρχαίας ελληνικής:

domi = **οἴκοι**: στάση σε τόπο

domum = **οἴκαδε**: κίνηση σε τόπο

domo = **οἴκοθεν**: κίνηση από τόπο

Το **ficus** κλίνεται και σύμφωνα με τη β' κλίση (δες και το οικείο κεφάλαιο). Από την δ' κλίση έχει μόνο τους τύπους που λήγουν σε **-us** και **-u**:

	Singularis		Pluralis	
	δ' κλίση	β' κλίση	δ' κλίση	β' κλίση
Nom.	ficus	ficus	ficus	fici
Gen.	ficus	fici	(ficuum)	ficorum
Dat.		fico		ficis
Acc.		ficum	ficus	ficos
Voc.	ficus	fice	ficus	fici
Abl.	ficu	fico	(ficubus)	ficis

Ε΄ ΚΛΙΣΗ

Περιλαμβάνει ονόματα αρσενικά και **θηλυκά** σε **-es** (γεν. **-ei**).

Στα κείμενα του σχολικού εγχειριδίου το **μόνο αρσενικό** είναι το **dies** (κι αυτό μάλιστα είναι θηλυκό όταν σημαίνει χρόνο ή προθεσμία, σημασίες όμως που δεν συναντάμε σε κανένα κείμενο, στο οποίο εξεταζόμαστε).

Παραδείγματα

(**res, rei** = πράγμα, **dies, diei** = ημέρα, **acies, aciei** = παράταξη)

	Singularis			Pluralis		
Nom.	res	dies	acies	res	dies	acies
Gen.	rei	diei	aciei	rerum	dierum	--
Dat.	rei	diei	aciei	rebus	diebus	--
Acc.	rem	diem	aciem	res	dies	acies
Voc.	res	dies	acies	res	dies	acies
Abl.	re	die	acie	rebus	diebus	--

Παρατηρήσεις

Πλήρη πληθυντικό από τα ονόματα της ε΄ κλίσης έχουν μόνο δύο, το **res** και το **dies**.

Τα **acies**(=παράταξη) , **facies** (=πρόσωπο), **effigies** (=εικόνα), **species** (=μορφή) και **spes** (= ελπίδα) έχουν **μόνο ονομαστική, αιτιατική και κλητική πληθυντικού**, ενώ το **fides** (= πίστη) **δεν έχει καθόλου πληθυντικό**.

Κλίση κύριων ονομάτων προερχόμενων από την Ελληνική

Cassiope-es (α΄ κλίση), **Andromeda-ae** (α΄ κλίση), **Nympha-ae** (α΄ κλίση), **Cepheus-i** (β΄ κλίση), **Perseus-i** (β΄ κλίση), **Perses-ae** (α΄ κλίση)

Nom	Cassiope	Cepheus	Andromeda(-de)
Gen	Cassiope	Cephei (Cepheos)	Andromedae(-des)
Dat	Cassiope	Cepheo	Andromedae
Acc	Cassiope	Cepheum (Cephea)	Andromedam(-dan/-den)
Voc	Cassiope	Cepheu	Andromeda(-de)
Abl	Cassiope	Cepheo	Andromeda(-de)

Nom	Nympha (-phe)	Perseus	Perses (Persa)
Gen	Nymphae (-phes)	Persei (-seos)	Persae
Dat	Nymphae	Perseo	Persae
Acc	Nympham (-phen)	Perseum (-sea)	Persen (-am)
Voc	Nympha (-phe)	Perseu	Perse (-a)
Abl	Nympha (-phe)	Perseo	Perse (-a)

Ημερομηνία τροποποίησης: 23/05/2022